

Azerbaycan-Türkiye Millî Marşlarının Edebî ve Müzikal Açidan İncelenmesi

Belgin BAĞRIAÇIK* M. Iğın YILDIZ** K. Rüzgar YELİN*** Adem YÜZGEÇ****

Makale Bilgisi

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi
Makalenin Geliş Tarihi: 20.4.2022
Makalenin Kabul Tarihi: 18.6.2022
DOI: 10.54970/turkuaz.1106310

ÖZET

Millî marş, bir ülkenin gücünün ve bağımsızlığının simgesidir. Seslendirilen marşın o ülkenin tarihini, kültürünü ve değerlerini anlatan içeriğe sahip özellikleri barındırması gerekmektedir. Bu çalışma Türkiye Cumhuriyeti devletinin millî marşı olan İstiklal Marşı'nı ve Azerbaycan Ulusal Marşı'nı nitel çalışma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılarak derinlemesine incelenmesi ve karşılaştırılmasıyla oluşturulmuştur. Çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemi ile İstiklal Marşımızı incelemek için Türkiye'de bu alanda çalışma yapmış 5 akademisyen ve Azerbaycan devletinin millî marşını incelemek için kartopu örneklem yöntemiyle 4 akademisyenle uzaktan erişim yoluyla görüşülmüştür. Verilerden içerik analizi yöntemiyle kod-tema oluşturulmuştur. Azerbaycanlı akademisyenler ile yapılan görüşmelerde Türkiye'de yaşayan ve her iki Türkçeyi de bilen iki Azerbaycan Türk'ünden yardım alınmıştır. Analizler sonucunda, her iki millî marşın da edebî ve müzikal açıdan benzerlik ve farklılıklar yönüyle karşılaştırması yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan Ulusal Marşı, İstiklal Marşı, Millî Marş, Prozodi,

Literary and Musical Analysis of Azerbaijan-Turkey National Anthems

ABSTRACT

The national anthem is a symbol of a country's power and independence. The sung anthem should contain features that describe the history, culture, and values of that country. This study was conducted through in-depth examination and comparison of the National Anthem of the Republic of Turkey and the National Anthem of Azerbaijan utilising the interview method which is one of the qualitative research methods.

* Öğretmen, Adana Bilim ve Sanat Merkezi, e-posta: belginyuzgec@hotmail.com ORCID ID: 0000-0001-7335-1432

** Öğrenci, Adana Bilim ve Sanat Merkezi, e-posta: yildizilgin065@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-9391-9731

*** Öğrenci, Adana Bilim ve Sanat Merkezi, e-posta: ruzgaryelin@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-9907-3220

**** Öğretmen, Sarıçam Konaklama Merkezi İmam Hatip Ortaokulu, e-posta: adeymuh@hotmail.com ORCID ID: 0000-0003-0457-029X

Online interviews were conducted with purposefully selected 5 academicians who worked in this field in Turkey to examine our National Anthem, and with 4 academicians selected using snowball sampling method to examine the National Anthem of Azerbaijan. Codes and themes were obtained from the data using the content analysis method. Two Azerbaijani Turks living in Turkey and speaking both Turkish languages helped in conducting the interviews with Azerbaijani academicians. As a result of the analysis, both national anthems were compared in terms of literary and musical similarities and differences.

Keywords: Azerbaijan National Anthem, Turkish National Anthem, National Anthem, Prosody

1. GİRİŞ

Marş, bir toplumu simgelemek adına beste ve güfteden oluşan müzik türüdür. Millî marş ise ülkelerin kültürel, maddi değerlerini, bağımsızlığını, tarihini simgelemesi ve bu değerlerin sürdürülebilmesi amacıyla seslendirilmesidir (Yılmaz, 2021:11). Millî marşlar buldukları ülkelerin toplumsal kimliği niteliğinde olup devletlerin özelliklerini taşımaktadır (Yılmaz, 2021:11). Başka bir deyişle millî marşlar oldukça özel kolektif simgeler olup söyleyen ve dinleyenlerin ortak tutum ile tutumlarının ortaya çıkmasını sağlayan lirik bestelerdir.

Ulusal marşlar, diğer birçok müzik bestesi gibi, çoğu durumda sözlü ifade ve müzikal besteler ile oluşur. Millî marşlar ya topluma egemen kimseler tarafından resmî ve ulusal ilahiler olarak bestelenerek benimsenir ya da halkın kabul etmesiyle bu önemli rütbeye yükseltilir. Her halükârda, millî marşlar, halkın ruhunu yakalayan ve ilham verebilmesiyle, soyut ulus fikrini simgeleştirdikleri ve etkili bir “aidiyet” duygusu oluşturdıkları için resmen kabul edilir (Mayo-Harp, 2002:10).

Ulusal Marş kavramı (İngilizce “national anthems”, Almanca “Nationalhymne”) Latince “Hymne” kavramından türemiştir. “Hymne” törenlerde müzik eşliğinde söylenen, “Kahramanları ya da tanrıları kutsayıcı yüceltme aynı zamanda övme (Lob- und Preisgesang) şarkılarıdır. (Wilpert, 1979, aktaran Tepebaşılı, 2005:384). Mısır, Yunan ve Roma kültürlerinde bulunmaktadır. Kilise de bu müzik biçimini ortaçağ itibarıyla kullanmaya başlar ve bu şekilde hazırlanmış ilahiler ve şarkılar günümüze kadar kullanılarak gelmiştir (Tepebaşılı, 2005:384).

En eski resmî millî marş melodisi için Handel, Purcell ve John Bull gibi bestecilerin adı geçse de muhtemelen daha eski olan ve 17. yüzyılda Fransızlardan alındığı iddia edilen, Eylül 1745'te basılan Büyük Britanya'nın "God Save the King/Queen"dir (Cusack, 2019:49). Öte yandan, marş sözleri açısından en eski ulusal marş ise sözleri binlerce yıl evveline dayanan bir olay ve ulusun rahatlığı ve sonsuz barış arzusunu dile getiren Japon Millî Marşı olan “Kimigayo”dur (Yener ve Duran, 2010:191). Osmanlı Devleti'nde ise 19. yüzyıla kadar resmî ya da ulusal bir marşı olmamış fakat padişahlara atfedilen marşlar bulunmaktadır (<https://tr.wikipedia.org/>). Genellikle birçok ulusal marş, on dokuzuncu yüzyılda, yani ulusal bütünleşim döneminde oluşturulmuştur. Çoğu Afrika ve Asya ulus devletinin bağımsızlıklarını almaya başladığı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ulusal marş sayısı oldukça artmıştır (Mayo-Harp, 2002:11). Ayrıca, tüm dünyada I. Dünya Savaşı'ndan önce bestelenen marşlar barış ve savaşta kahramanlıklar gösteren şahıs ve onun zaferlerinden bahseden “Kral Marşları” olarak düşünülebilirken, I. Dünya Savaşından sonra bestelenen marşlar, bir ulusun dış ve iç savaşlarından, sevinçlerinden, acılarından, yaşadıklarından, kazanımlarından bahseden “yurt ya da halk marşları” olarak tanımlanabilmektedir (Bohn, 1908, aktaran Yener ve Duran, 2010:191). Türk Dünyasında bestelenen ilk resmî millî marşın metni ise, 1918 yılında sadece 23 ay varlığını sürdüren Azerbaycan Demokratik Cumhuriyetinde hazırlanmış ancak 1920 yılında SSCB işgaliyle

bağımsızlığı kısa süreli kesintiye uğramıştır. Sovyetler Birliğinin 1991’de çöküşü ile önceki dönemde rejimin etkisinin hissettirilmesiyle yazılan ve o zamanki düşünceyi yansıtan marşlar 1991’de yeniden düzenlenmiştir (Musaoğlu ve Kirişcioğlu, 2014:43). Türkiye Cumhuriyeti de dahil olmak üzere 6 tane Türk Cumhuriyeti bulunmakla beraber başka ülkeler çatısı altında birden fazla devlet ile birlik içerisinde ve özerk halinde yaşayan Türk toplulukları da söz konusudur. Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan gibi Türk devletleri bugün bağımsız ülkeler olarak var olurken, Hakas, Tuva, Uygur, Karaçay, Tatar, Başkurt gibi birçok Türk topluluğuyusa diğer ülkelerin yönetiminde özerk bir yönetim biçimi ile varlığını sürdürmektedir (Kapağan, Kundakçı, Bacaklı ve Çaymaz, 2018:415).

30 Ağustos 1992’de bağımsızlığını ilan eden Özbekistan Cumhuriyeti 1993 yılında millî marş yarışması açmış ve Abdulla Apirov’un şiiri bu yarışmayı kazanmıştır. Özbekler mu marş Özbekistan Medhiyesi adını vermiştir (Doğan ve Alkayış, 2021: 520). Azerbaycan devleti ise 1919 yılında sözlerini Ahmet Cevat’ın yazdığı ve Üzeyir Hacıbeyli’nin bestelediği bir millî marş hazırlamıştır ve 1920’de Azerbaycan millî meclisinde kabul edilmiştir ancak Demokratik Cumhuriyetin çöküşünden dolayı kullanılamamış, 1991 yılında Azerbaycan bağımsızlığını kabul ettikten sonra 1992 yılında kabul edilip kullanılmaya başlanmıştır. Türkmenistan millî marşı ise bağımsızlığın ilan edilmesinden sonra 1997 yılına kadar kullanılan marş, millî marş yerine sözsüz olarak kullanılmış ve Kurucu Devlet Başkanı Türkmenbaşı’ya ithaf olan bir marş 1997-2008 yıllarına kadar kullanılmış daha sonra ise yeni bir marş hazırlanmış ama bu marşta Türkmenbaşı’ya ithaf edilmemiştir. Kazakistan Millî Marşı 2006 yılında önceki millî marş kaldırılıp sözlerini Jumeken Nejimedenov’un yazdığı “Benim Kazakistan’ım” şarkısına Nursultan Nazarbayev’in devlet marşı statüsü kazanması için eklemeler yapılmasıyla oluşturulmuştur. Kırgızistan ise 1992 yılında bağımsızlığını kazanmasıyla güftesini Jailil Sıdıkov ve Şabdanalı Kuluyev’in yazdığı ve Kaly Moldobasanov ve Nasır Davlesov’un bestelediği mir marş yazılmıştır (Musaoğlu ve Kirişcioğlu, 2013:31). Millî Marş veya Himni (gimni) kavramı, Türkiye Türkçesinde İstiklal Marşı, Kazak Türkçesinde Memlekettik Gimni, Kırgız Türkçesinde Uluttuk Gimni Azerbaycan Türkçesinde Dövlət Himni, Türkmen Türkçesinde Dövlət Gimni veya Sedası, Özbek Türkçesinde Dävlat Mädhıyesi veya Güneşli Hür Ülkem şeklinde ifade edilmektedir (Doğan, Alkayış, 2021:520).

Yüz yıldır büyük bir coşku ile okunup söylenen İstiklâl Marşımız ilk mısrasından son mısrasına kadar milletimizin zorlu millî mücadele günlerini çok iyi anlatmakta ve Türk milletinin Mete Han’dan Mustafa Kemal’e sayısız kahramanından miras kalan gücü ve karakterini açık bir şekilde gözler önüne sermektedir (Yücel, 2021:407). İstiklal marşının farklı kıtaları incelendiğinde askere, bayrağa, Allah’a ve vatanına seslenilerek Türkiye’nin millî mücadelesi, topraklarını korumak adına düşmanlara karşı direnişi anlatıldığı görülmektedir (Yılmaz, 2021:16). Müzikal anlamda ise ilk olarak 1924 senesinde Ali Rifat Çağatay’ın bestesi kabul edilip 1930 senesine kadar İstiklâl Marşımız bu beste ile seslendirilmiş fakat 1930 senesinde Osman Zeki Üngör’ün yapmış olduğu beste Türkiye Millî Marşı olarak kabul görmüştür. Azerbaycan millî marşı ise 1918 senesinde kısa süreliğine bağımsızlığını kazandığı süreçte ilk defa yazılarak kullanılmış daha sonrasında 27 Mayıs 1992 yılında bağımsızlığını kazanması ile Ülkenin millî marşı olarak ilan edilmiştir. Azerbaycan Marşı’nın temelinde İstiklâl Marşı ile benzer şekilde vatan uğruna dökülen kandan söz edilmekte, milletin kendi bayrağına ve bağımsızlığının ifadesi olarak yazıldığı görülmektedir (Yener ve Duran, 2010:202). Bestesi ise şiirinin kabul edilmesinden sonra bu şiire uygun olarak bestelenmiş ve günümüzde de aynı şekilde seslendirilmektedir.

İstiklal Marşı’nın hem sözleri hem de bestesi ile alakalı daha önce birçok çalışma yapılmıştır. Bestesi ile alakalı Sağer (2010:218) ve Sonsel, Bilgin (2019:1830), marşın kabul edilen bestesinin

seçilme sürecinden, önceki bestelerin teknik unsurlarından, kompozitörlerin özelliklerinden bahsetmişlerdir. Yazılma süreci ve şiiriyle alakalı ise Çetin (2014), Mehmet Akif'in İstiklal Marşı'nı yazma sürecinden, İstiklal Marşı'nda hangi konular üzerinde durulduğundan, marşın içinde geçen kelimelerin çok anlamlılığında, Mehmet Akif'in duygu ve düşüncelerinden, Mehmet Akif'in daha önce yazdığı şiirlerden bahsetmiştir. Marşın şairi ve hayatıyla alakalı ise Oba, Öztürk, Gürbüz (2014), Mehmet Akif'in İslamcılık felsefesinden, yaşam tarzından, kişiliğinden, siyaset hakkındaki fikrinden bahsetmiştir.

Azerbaycan Ulusal Marşının sözleri, tarihsel süreci ve şairi hakkında daha önce birden fazla çalışma yapılmıştır (Memmedli, 2010; Şerifova, 2021; Yıldırım, 2021; Ahmadov, 2020). Ancak bu iki Türk devletinin marşlarının edebî ve müzikal açıdan karşılaştırılmasının yapıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada Türkiye ve Azerbaycan ulusal marşlarına odaklanılarak bu marşların edebî, tarihsel ve müzikal süreçleri ele alınıp sahip olduğu değerler, toplumsal anlamda ne şekilde algılandıkları ve hangi ritüellerin uygulandığı gibi çeşitli yönleri incelenecektir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu projenin amacı İstiklal Marşımız ile Azerbaycan devletinin millî marşının edebî açıdan, değerler açısından, anlamsal açıdan ve söz-müzik uyumu açısından incelenmesidir. Literatür taraması yapıldığında iki ülkenin millî marşını derinlemesine araştıran ya da karşılaştırma yapıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın amacından yola çıkarak araştırma soruları oluşturulmuştur:

1. İstiklal Marşımızın edebî açıdan özellikleri nelerdir?
2. Azerbaycan Millî marşının edebî açıdan özellikleri nelerdir?
3. İstiklal Marşımızın içerdiği millî değerler nelerdir?
4. Azerbaycan Millî marşının içerdiği millî değerler nelerdir?
5. İstiklal Marşımızın anlamsal açıdan özellikleri nelerdir?
6. Azerbaycan Millî marşının anlamsal açıdan özellikleri nelerdir?
7. İstiklal Marşı ile Azerbaycan Millî Marşının söz ve müzik açısından uyumu nasıldır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. İstiklal marşımızı ve Azerbaycan millî marşını derinlemesine öğrenmek adına 9 öğretim elemanı ile görüşülmüştür. Görüşmeler sonunda toplanan veriler betimsel istatistik yöntemi ile analiz edilerek kategoriler ve temalar oluşturulmuş, veriler tablolaştırılarak ve tablolar katılımcıların ifadelerinden direkt alıntılar yapılarak analizler desteklenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013:128).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde; "araştırmacı görüşme sırasında soracağı sorularını görüşme öncesinde hazırlar ancak görüşme sırasında konuşulan kişilere kısmi esneklik sağlayarak düzenlenen soruların yeniden yapılandırılmasına, tartışılmasına izin verir. Bu nedenle bu tür görüşmelerde, araştırılan kişilerin de araştırma üzerine kontrolleri bulunmaktadır. Bu, sağladığı esneklik sebebiyle nitel araştırma içerisinde görülebilir (Ekiz, 2009:62-63).

2.2. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında nitel yaklaşımlar kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları Türkçe öğretmenliği bölümünden 2 öğretim elemanı ile uzlaşarak hazırlanmıştır. Veriler gerekli yasal izinler alınarak 2018 yılı Kasım ayında uzaktan erişim yöntemi ile toplanmıştır. Veri toplama öncesi süreçte bir edebiyat bölümü hocaları ile pilot görüşme yapılmıştır. Pilot uygulamadan sonra, sorular gözden geçirilip daha etkili hale getirilerek düzenlenmiştir.

2.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Azerbaycan ülkesinde yaşayan üniversitede görev yapan 4 öğretim üyesi ve Türkiye’de çeşitli üniversitelerde görev yapan 5 hoca oluşturmaktadır. Türkiye’den hocalar amaçlı örneklem yolu ile belirlenmiştir. Literatür taraması yapılırken bu alanda bilimsel çalışmalar yapan hocalar tespit edilmiştir. Bu hocalara, projeyi anlatan ve görüşme yapmak için davet eden bir mail atılmıştır. Maillere dönüş yapan hocalar ile uzaktan erişim imkânı ile görüşmeler yapılmıştır. Azerbaycan’dan hocalar ise kartopu örneklem yolu ile belirlenmiştir. Azerbaycan’da yaşayan ve edebiyat/tarih bölümünde yetkin olan hocalar ile yine uzaktan erişim ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Görüşme yapılan hocalardan elde edilen veriler yazılı hale getirildikten sonra görüşme yapılan hocanın onayına sunulmuş, ortak uzlaşma sağlanmıştır. Azerbaycan Türkçesinin çevirisi için yapılan görüşmeler Türkiye’de yaşayan 2 Azerbaycan Türk’ünden yardım alınarak yazılı metne dönüştürülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanan verilerin çözümlenirken içerik analiz tekniği kullanılmıştır. Hazırlanan kategori ve temalar 2 uzman ile paylaşarak içerik analizi yöntemi ile analizler yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde görüşmelerin içerik analizleri yer almaktadır.

İSTİKLAL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklâl.

AZERBAYCAN MİLLİ MARŞI

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadیرiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!

İstiklal Marşının edebî özellikleri nelerdir? Sorusuna verilen cevapların analizinden oluşan kod ve tema aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1.

İstiklal Marşının Edebî Özelliklerine Yönelik Bulgular

Tema	Kategori	Örnek İfadeler
Edebî özellikleri	Her dönemi temsil eder	"Millî marşımız her dönem süresince temsil eder"
	Söz sanatlarına sahip	"Birden fazla söz sanatları özelliğini kaplayarak çok anlamlılığa sahiptir"
	Çok anlamlıdır	"Birden fazla söz sanatları özelliğini kaplayarak çok anlamlılığa sahiptir"
	Kültürü temsil eder	"Ülkenin bayrağı altında toplanan her milletin kültürünü temsil eder"
	Ağır bir dil kullanılır	"Söz sanatı açısından ağır bir dil kullanılır"
	Arapça-Farsça tamlamalar kullanılır	"Söz varlıkları olarak farklı Arapça ve Farsça kelimeler kullanılır"
Birden fazla duygu içerir	"Birden fazla millî ve dini duygu içerir"	
Biçimsel olarak yazıldığı dönemi yansıtır	"Yazıldığı dönemi biçimsel olarak yansıtır"	

Tablo 1'e göre İstiklal Marşının her dönemi temsil eden edebî açıdan Arapça ve Farsça tamlamaları kapsayıp edebî ve söz sanatları açısından ağır bir dile ve yazıma sahip olduğu belirlenmiştir. "İstiklal marşı edebî açıdan her dönemli yansıtan sanatsal ve estetik açıdan ileri derinlikli bir metindir. Günümüzde de zevkle heyecanla okuyoruz. Oldukça zengin edebî sanatların kullanıldığı bir metindir. Şiirsel değeri de oldukça yüksektir. Dönemde şiir için özellikle aruz vezni kullanılıyordu. Bentler halinde kâfiye sistemi vardı. Günümüzde aruz ve kafiye sistemi genel olarak kullanılmıyor serbest şiir var. Söz varlıkları olarak farklı Arapça ve Farsça kelimeler var. Bazı heceler uzun bazı heceler kısa söylenir. Kulağa müzikal bir etki bırakır"

Azerbaycan Millî Marşının edebî özellikleri nelerdir? Sorusuna verilen cevapların analizinden oluşan kod ve tema aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2.

Azerbaycan Millî Marşının Edebî Özelliklerine Yönelik Bulgular

Tema	Kategori	Örnek İfadeler
Edebî özellikleri	Her dönemi temsil eder	"Yazıldığı dönemi, şimdiki dönemleri ve sonraki dönemleri temsil eder"
	Sade bir dil kullanılmıştır	"Duyguları yansıtmak ile beraber olup sade bir dil kullanılmıştır"
	Söz sanatları çokça bulunmaz	"Çok fazla edebî özellik ve söz sanatları bulunmaz"
	Çok anlamlıdır	"Çok anlamlı ifadeler vardır"
	Kültürü temsil eder	"Bulunduğu dönemin ve halkın kültürünü temsil eder"
	Birden fazla duygu içerir	"Birden fazla millî duygu içerir"
Millî değerler içerir	"İçerisinde millî değerler barındırmaktadır"	

Tablo 2'ye göre Azerbaycan Marşının her dönemi temsil eden edebî açıdan söz sanatının bulunmadığı sade bir dile sahip olup kültürünü ve millî değerlerine sahip olduğu bildirilmiştir. "Dövlət himnimizdə çox işıqlı ifadələr var, bircə söz var, eşq sözü, canına qurban. Azərbaycan dilində işlənən ziyalılar uğrunda ölənlərdən başqa ifadələr ifadələrdir. Hətta ibtidai sinif şagirdləri də tam öyrənə bilər" (Millî marşımızda çok aydın ifadeler var, yalnız bir söz var müştak sözü, canını feda eden, uğruna ölen bunun dışındaki ifadeler Azerbaycan dilinde kullanılan aydın ifadelerdir. Hatta çocuklar ilkokul öğrencileri bile tam öğrenebilirler.)

İstiklal Marşının içinde yer alan millî değerleri nelerdir? Sorusuna verilen cevapların analizinden oluşan kod ve tema aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.

İstiklal Marşının İçinde Yer Alan Millî Değerlere Yönelik Bulgular

Tema	Kategori	Örnek İfadeler
Millî Değerler	Bayrak ve inanç değerlerine yer verilmiştir	"Bayrağa ve inanca olan saygı belirtilmiş, değerlerine yer verip vurgulanmıştır"
	Bağımsızlık çeşitlerine yer verilmiştir	"Milletin bağımsızlığa olan düşkünlüğü vurgulanmış ve çeşitlerine yer verilmiştir"
	Vatana sadakat vurgulanmıştır	"Vatana olan sadakat ve sevgi belirtilmiş ve vurgulanmıştır"
	Şehitlik mertebesinin önemi vurgulanmıştır	"Şehitlik mertebesinin önemi tepeden tırnağa vurgulanmıştır"

Tablo 3'e göre İstiklal marşının Bayrak ve inanç değerlerine yer veren, şehitlik mertebesinin önemli olduğunu ve bağımsızlığa düşkün ve vatana sadakat değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir. "Her milletin olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin de temelleri vardır. Türkiye Cumhuriyeti 3 temel üzerinde yükselen görkemli bir yapıdır. Bu temellerin birincisi Millî mücadele, ikincisi Osmanlı mirası ve üçüncüsü ise çağdaş bir yönetim anlayışıdır. Türkiye Cumhuriyeti'ni sahiplenmek isteyen her genç, her insan bu temeli tanımalıdır. Madem sahipleniyoruz madem onu yüceltiyoruz, Türkiye cumhuriyetini sahiplenmek isteyen bir insan bu temelleri tanımalıdır"

Azerbaycan Millî Marşının içinde yer alan millî değerleri nelerdir? Sorusuna verilen cevapların analizinden oluşan kod ve tema aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4.

Azerbaycan Millî Marşının İçinde Yer Alan Millî Değerlere Yönelik Bulgular

Tema	Kategori	Örnek İfadeler
Millî Değerler	Bayrak değerlerine yer verilmiştir	"Milletin bayrağa olan özlemi belirtilmiş ve değeri vurgulanmıştır"
	Bağımsızlık çeşitlerine yer verilmiştir	"Bağımsızlığa olan düşkünlük belirtilmiş çeşitlerine yer verilmiştir"
	Vatana sadakat vurgulanmıştır	"Vatana olan sevgi, bağlılık ve sadakat vurgulanmıştır"

Tablo 4'e göre Azerbaycan Marşının bayrağa ve bağımsızlığa verdiği önemi belirtilmiş vatana olan sadakat değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir. "Dövlət himnində millî dəyərlər 'Sənin üçün canımızı verməyə hazırıq' izah etmək kifayətdir" (Millî marşın içerdığı millî dəyərləri "Senden ötürü can vermeye cümle hazırız" anlatmaya yetiyor.)

İstiklal Marşının anlamsal açıdan özellikleri nelerdir? Sorusuna verilen cevapların analizinden oluşan kod ve tema aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5.

İstiklal Marşının Anlamsal Özelliklerine Yönelik Bulgular

Tema	Kategori	Örnek İfadeler
Millî değerler	Dini değerlere çokça yer verilir Millî değerler içerir Yazıldığı dönemdeki bağımsızlık mücadelesine dayanır	"Dönemin inancından bahsedilmiş değerlere çokça yer verilmiştir" "Halkın taşıdığı millî değerleri içerir" "Yazıldığı dönemin bağımsızlık mücadelesine dayanılmış ve bahsedilmiştir"

Tablo 5'e göre İstiklal Marşının dini ve millî değerlere yer verdiği, Yazıldığı dönemde yaşanan Bağımsızlık ve millî mücadeleye dayandığı belirlenmiştir. "Mehmet Akif Ersoy diyor ki Allah bir daha hiç kimseyi böyle bir İstiklal Marşı yazdırtmak durumunda bırakmasın. Bunun altını doldurmak istediğimizde İstiklal Marşının taşıdığı millî değerlerin neler olduğunu da anlıyorsunuz". "Türklüğü, toprağa duyulan saygı, şehitlik mertebesinin önemi gaziler, en önemlisi garp çılgınlığı, garbın ne kadar vahşi olduğu emperyalizm... Her şeyi tepeden tırnağa anlatan bir marş. Hakını helal etmeye kadar her şeyi vermiş" G2.

Azerbaycan Millî Marşının anlamsal açıdan özellikleri nelerdir? Sorusuna verilen cevapların analizinden oluşan kod ve tema aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6.

Azerbaycan Millî Marşının Anlamsal Özelliklerine Yönelik Bulgular

Tema	Kategori	Örnek İfadeler
Millî değerler	Millî değerler içerir Yazıldığı dönemdeki bir bağımsızlık mücadelesine dayanır	"Millî değerlere yer verilip satırlarda vurgulanmıştır" "Yazıldığı dönemde ki kazandıkları çetin savaşlara dayanır"

Tablo 6'ya göre Azerbaycan millî marşının zor ve çetin bağımsızlık mücadeleye dayandığı millî değerlere yer verildiği bildirilmiştir. "Azərbaycan xalqı tarix boyu bir çox xarici dövlətlərin boyunduruğu altında öz Türkcülüyünü itirmək təhlükəsini yaşayıb, buna görə də himnin ən mühüm elementi müstəqillik və Türkcülükdür" (Azerbaycan halkı tarih boyunca birçok yabancı devletin boyunduruğu altında Türklüğünü kaybetme tehlikesi atlatmıştır bu yüzden marşta geçen en önemli unsur bağımsızlık ve Türklüktür)

Millî Marşların söz-müzik (prozodi) açısından uyumunun karşılaştırıldığı analiz aşağıda yer almaktadır.

Tablo 7.

Millî Marşların Söz-Müzik Uyumu (Prozodi) açısından karşılaştırılması

	İstiklal Marşı	Azerbaycan Millî Marşı
Söz ve müzik uyumu	Yoktur ve bu oldukça olumsuz bir durum yaratmaktadır G1, G2, G4, G5, G6 Yoktur ama bu olumsuz bir durum yaratmamaktadır G3	Vardır çünkü beste sözlerinin yazılmasından hemen sonra sözleriyle dengeli bir şekilde yazılmıştır G1, G2, G3, G4

Tablo 7'ye göre İstiklal Marşı söz- müzik uyumu (prozodi) açısından uygun olmadığını ve bu durumun olumsuz bir durum yaratıldığını birçok görüşmeci bildirirken, sadece bir görüşmeci bu durumun olumsuz bir durum yaratmadığını bildirmiştir. Diğer yandan Azerbaycan Millî Marşının söz-müzik uyumu (prozodi) açısından uyumlu olduğunu bütün görüşmeciler bildirmiştir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İstiklal Marşı ve Azerbaycan Millî Marşını temel olarak edebî yönden incelemeyi amaçlayan bu çalışmada her iki marşta kullanılan dil, çok anlamlılık, ait olduğu kültürü temsil etme durumu, tarihsel olarak dönemini yansıtması, anlamsal özellikleri, edebî biçimi, içerdiği değerler ve prozodi durumları değerlendirilerek karşılaştırılmaktadır.

İstiklal Marşı, millî mücadele yıllarında askeri ve halkı motive etmek, aynı zamanda da yeni kurulan devletin millî marş ihtiyacını karşılamak amacıyla yazılmış olsa da (Çetin, 2014:27) Mehmet Akif Ersoy'un yazmış olduğu marş, günümüzde de aynı coşku ve duygu ile okunan bir edebî eserdir. Öyle ki 24 Aralık 2020 yılında çıkarılan bir kanuna göre 2021 senesi Mehmet Akif yılı kabul edilmiştir (Duymaz, 2008:152). Söz varlıkları olarak Arapça ve Farsça gibi farklı yabancı kelimelerin de bulunduğu İstiklal marşı oldukça zengin edebî sanatlar içermektedir (Duymaz, 2008:152). Bentler halinde bir kafiye sistemi olan bu şiirde Aruz vezninin bazı kalıpları kullanılmaktadır (İşler, 2021:70). Aruz vezninin kullanılmasını nedeni; hem Mehmet Akif'in çeşitli nedenlerle bu biçimi sevmesi (Güneş, 2010:247) hem de şiire müzikal bir değer katılmasıdır (Çetin, 2014:36). Bu marşta edebî metinleri anlamlı kılan bazı söz sanatları da bulunmaktadır (Güneş, 2010:248). İstiklal marşının içinde geçen bazı kelimelerde kullanılan söz sanatları şu şekilde örneklendirilebilir: İstiklal Marşı "Korkma" kelimesi ile başlamaktadır. Olumsuz bir ifade ile başlaması alışıldık bir durum olmamakla beraber aslında bu kelimenin şiirde farklı anlamları vardır. Burada yazar edebî olarak tanınmış birine, bir inanca veya herkes tarafından ve bilinen tarihsel bir olaya, yaygın bir atasözünü belirtmek ya da onu anımsatmak" anlamına gelen bir terim olan telmih sanatını (Baldane, 2014:129) kullanmaktadır. Duymaz'a göre (2008:99) bu kelime, aslında İslam tarihindeki Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretinde yaşanan aynı zamanda Hz. Muhammed'in yol arkadaşı Hz. Ebubekir'e Mekkeli kafirler onları bulmaya çok yakinken "Korkma, Allah bizimle beraberdir" dediği bir olaya dayandırılmaktadır. Dolayısıyla, bu hikâye ile İstiklal Marşı'nın kaynağı olan bazı olaylar arasında benzerlikler bulunmaktadır (Zavotçu, 2017:2418). İlk kıtada geçen ve çok derin anlamlar ifade eden "Yıldız" kelimesinin de söz sanatı kullanılan sözcüklerden biri olduğu ve tevriye sanatının kullanıldığı görülmektedir. Tevriye iki ya da daha çok anlamdan oluşan bir sözcüğün kullanıldığı şiirde yakın anlamını söylerken uzak anlamını kastetme sanatıdır (Dilçin 1983, aktaran Tepeli ve Börekçi, 2019:264). Yıldızın birinci anlamı gökyüzündeki parlak cisim; ikinci anlamı ise talih, şans, baht açıklığı

demektir. Metinde her iki anlam da uygun gelmekle beraber daha ziyade sözcük ikinci anlamında kullanılmaktadır (Çetin, 2014:46). Benzer şekilde metinde geçen “Hilal” kelimesinde de söz sanatlarından biri olan mecaz-ı mürsel söz sanatı kullanılarak bayrak kelimesine vurgu yapılmaktadır. Daha açık ifade etmek gerekirse, hilal kelimesinin sözlük anlamı ‘yeni doğmuş ay’ olmasına rağmen Duymaz’a göre (2009:105), İstiklal marşındaki anlamı, hilal sembolü bayrağımızda da bulunduğu göre Türk bayrağıdır. Yani şair bayraktaki motiflerden bir kısmını söylemekte ama bütünü yani bayrağı kastetmektedir (Duymaz, 2008:105). Ayrıca, Aynı kelime kapalı istiare söz sanatının da kullanıldığı görülmektedir. Demir (2009:67), istiare sanatını bir kavramın herhangi bir yönden benzeyen bir diğer kavramla adlandırılması olarak tanımlamaktadır. Çünkü “Nazlı Hilal” ifadesindeki “Nazlı” kelimesi hilale sevgili, gelin anlamına gelirken -Divan edebiyatında sevgili, gelin daima bir kayıtsızlık içindedir ve dolayısıyla daima naz yapmaktadır- şiirdeki ifadesiyle hilalin çehresini asmasının sebebi şiirin yazıldığı dönemde ülkenin işgal altında olmasından dolayı değişik kurumlarda Türk bayrağının değil de yabancı bayrakların asılı olmasıdır (Duymaz, 2008:146). Sonuç olarak İstiklal marşı kullanılan dil ve söz sanatları, bunun yanı sıra biçimsel özellikleri göz önünde bulundurulursa bir şiirin estetik ve lirik boyutunu yakalayan (Alev, 2014:14) ancak her dönem güncelliğini koruyan bir marştır.

İstiklal Marşı metin olarak vatanseverlik, adalet, özgürlük, bağımsızlık, saygı, dayanışma, sevgi, duyarlılık ve sorumluluk olarak pek çok değeri içermekte (Kandemir ve Torun, 2020:267). Ayrıca şair, ilk iki dördlükte özgür ve bağımsız bir ülke olmanın en önemli simgelerinden biri olan bayrağa seslenip sonraki kıtalarında Türk milletinin zengin geçmişi, kahramanlıkları, boyunduruk altına girmemesi, iman gücüyle Batıya galip gelineceğini anlatarak son dördlükte ise bağımsızlığın en önemli üç kavramı: “bayrak”, “istiklal” ve “hilal” e yeniden yer vermekte ve Allah’a inanan kişilerin hürriyet hakkı olduğunu tekrar vurgulamaktadır (Koçak, 2021:157). Dolayısıyla pek çok millî değerini işaret ettiği bayrak, bağımsızlık, özgürlük, Türklük, toprağa duyulan saygı, şehitlik mertebesinin önemi, gaziler, en önemlisi garp çılgınlığı, garbın ne kadar vahşi olduğu, emperyalizm ve bunun gibi pek çok unsur şiirin kapsamında yer almaktadır. Özetlemek gerekirse anlamsal olarak Mehmet Akif Ersoy, Kurtuluş Savaşı’nın galip gelineceğine olan inancını, Türk askerinin cesaret ve fedakârlığına olan inancını, Türk milletinin hakka, dinine, bağımsızlığa ve yurduna bağlılığını ve Allah’a inancını ifade etmektedir (Karabulut ve Bulut, 2021:139). Dolayısıyla, Marşın her bir söz ve dizesi, şairin değil de adeta milletin ruhunu yansıtan sözler olduğundan, Türk milleti tarafından kutsal bir metin olarak değer görmüş ve çok benimsenmiştir (Aytaş, 2021:126). Sonuç olarak şiirin anlamsal ve edebî özellikleri yönünden hem yapılan görüşmelerde hem de literatür taramasında aynı düşünceler etrafında uzlaşıldığı görülmektedir. Bununla beraber İstiklal marşının bestesi ile ilgili olarak hem yapılan görüşmelerde hem de literatür taramasında iki farklı bakış açısı olduğunu söylemek mümkündür. Bu tartışmalar, bu bestenin aslında İstiklal Marşı için bestelenen bir eser olmamasından ve Osman Zeki Üngör tarafından başka bir eserden etkilenecek yaptığı bu besteyi İstiklal marşının bestesinin değişmesi gündeme geldiğinde de İstiklal marşının üzerine bu müziği kullanmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, besteyi yapan müzik adamı ve sözü yazan şairin genel anlamda kültürel geri planları çok uyumlu olmadığından ortaya karma bir yapı çıkmaktadır. Yani bir bakıma bir insan için dikilmemiş bir kıyafete benzetilmektedir. Bu yüzden günümüzde halen İstiklal Marşımız olan Zeki Üngör’ün bestesinin ses aralığının oldukça geniş olması nedeniyle bazı görüşlere göre eleştirilmekte ve hatta değiştirilmesi gereği dile getirilmekle beraber karşıt bakış açısına göre de Türk milleti tarafından kabul görmüş ve bütün dünyada bu beste ile senelerce ülkeyi temsil etmiş bir marşın bestesinin değiştirilmesi doğru bulunmamakta ve çözüm olarak marşın daha kolay seslendirilebilmesi için mi minör tonunda ve 1.5 ton aşağıdan hazırlanan kaydın kullanılması teşvik edilmektedir (Sonsel ve Bilgin, 2019:1844).

Azerbaycan halkı tarih boyunca birçok yabancı devletin boyunduruğu altında Türklüğünü kaybetme tehlikesi atlattığından marşta geçen en önemli unsur bağımsızlıktır. Azerbaycan marşını kabul ettikten sonra sadece 1-2 yıl içinde tekrar işgale uğramıştır ve yaklaşık 70 yıl boyunca onlara millî benliklerini hatırlatacak her şey yasaklanmıştır hatta Azerbaycan Millî Marşının yazarı Ahmet Cevat yazdığı bir şiirdeki sadece bir kelime yüzünden işkenceye uğrayıp kurşuna dizilmiştir. Bu yüzden marşta Türklüğü korumak önemli bir yer tutmaktadır. Azerbaycan bağımsızlığını çok çetin bir şekilde kazandığı için marşta ülke uğruna çok fazla insanın şehit olduğu anlatılmaktadır. Güftesini Ahmet Cevad'ın yaptığı ve sözleri ilk defa 1919 yılında Vatan Marşı ismiyle hükümet matbaasında Millî Türküler kitabında yayımlanan, ardından Üzeyir Hacıbeyli'nin bestelediği Azerbaycan Ulusal Marşı'nda, ülkenin ismi iki defa tekrarlanarak vatana seslenişle başlayıp bitmekte, marşta vatan sevgisi ve kahramanlık duygularını vurgulanarak vatan uğruna gerekirse can vermeye ve kan dökmeye hazır olduğu vurgulanmaktadır (Günaydın, 2019:75). Azerbaycan Millî marşının sözlerinin yazıldığı dönem göz önünde bulundurulduğunda Azerbaycan'daki çoğu şair ve yazarın Millî Edebiyat akımından etkilendiğini söylemek mümkündür. Köken olarak Tanzimat Dönemi'ne kadar uzansa da, Balkan Savaşları'ndan sonra etkili bir ideoloji olan ve devlet tarafından benimsenmeye başlayan Türkçülük ideolojisinin, döneminde özellikle kültür ve edebiyat alanında oldukça etkili olması ile Millî Edebiyat Akımı doğmuş ve edebî dil, vezin, içerik, biçim gibi birçok yenilik getirerek klasik edebiyatın birçok uygulamasını değiştirmiştir (Kurban, 2020:488). Kurban'a göre (2020), Millî Edebiyat Akımının Azerbaycan'da etkili olması ile birçok şair ve yazar da Millî Edebiyatın edebî anlayışına uygun eserler kaleme almaya başlamış olup bu şairlerden biri olan Ahmed Cevad'da, Millî Edebiyatın takipçisi olarak eserlerini İstanbul Türkçesi ile kaleme almış, hece ölçüsünü tercih etmiş, sade bir dil kullanmıştır. Dolayısıyla Azerbaycan Millî Marşını edebî ve şiirsel olarak bu özellikleriyle değerlendirmek mümkündür. Daha açık ifade etmek gerekirse, bu marşın içinde canını feda eden, uğruna ölen aynı zamanda 'tüm gençler, Azerbaycan'ın namusunu korumayı ve bayrağını yükseltmeyi arzu etmektedir' anlamına da gelen "müştak" sözü dışında içinde neredeyse hiç mecaz ifade bulunmamakta, saf Azerbaycan Türkçesi kullanılmakta ve süslü ifadelerle rastlanmamaktadır. Marşın dizelerinde, edebî ve millî açıdan toplumsal kimliği yansıtan ifadeler yoğun olarak görülmektedir. Ahundzade (2008:194) yaptığı çalışmasında Yılmaz Ahundzade'nin ifadesine göre, Ahmed Cevad'ın hayatı boyunca Azerbaycan'ın bağımsızlığı için mücadelenin ön saflarında yer alan hatta Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin ilk meclisinin üyesi olarak hizmet etmiş bir şair olduğu göz önünde bulundurulursa millî marşın içeriğinde de tıpkı İstiklal marşında olduğu gibi bağımsızlık mücadelesi ruhunun varlığı bulunmaktadır. Azerbaycan Millî marşının sözleri yazıldıktan sonra Üzeyir Hacıbeyov tarafından bestelenmiştir. Bestesi, bu sözlerle uygun olarak yazıldığından söz ve müzik uyumu açısından tartışmalı bir durumu bulunmamakta ve her yaşta her kesimden insan tarafından kolaylıkla seslendirilebilmektedir.

İstiklal Marşı ve Azerbaycan Millî Marşı çeşitli yönlerden karşılaştırıldığında Azerbaycan Millî Marşının Mehmet Emin Resulzade'nin meydana getirdiği Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin bulunduğu 1918-1920'de, İstiklal Marşı'nın ise Türkiye'de Atatürk'ün liderlik ettiği İstiklâl harbi döneminde yazıldığı yani bu marşların XX. yüzyılda zorlu bir tarihsel dönemde ortaya çıktığı görülmektedir (Musaoğlu ve Kirişçioğlu, 2014:40). Dolayısıyla, her iki şairin mısralarındaki Özgürlük, İstiklal ve Vatan gibi kavramların edebî yönden benzerlikler gösterdiği, örneğin her şeyden üstün ve kutsal olan vatan kavramı 'şehit, toprak, ata, kefensiz' ile 'can, asker, sine, kahraman' kelimeleriyle bahsedilerek 'can' kelimesiyle 'şehit'; 'asker ve kahraman' kelimeleriyle ise ulus toprakları uğruna mücadele veren gazilere atıf yapılmaktadır (Musaoğlu ve Kirişçioğlu, 2014:41). Bununla beraber İstiklal marşı ağır bir edebî dili ve biçimi olan ve söz sanatlarının süslediği bir metin iken Azerbaycan Millî Marşı hem biçimsel hem de dil olarak

oldukça sade bir anlayışla yazılmış bir metindir. İstiklal Marşı yine yazıldığı dönemin de etkisi ile önce mahur bir beste ile yani geleneksel bir müzikle seslendirilmiş daha sonra uluslararası platformlarda da çalınması gibi unsurlardan dolayı zaten mevcut bulunan yani onun için yazılmayan bir bestenin uyarlanması ile son halini almıştır. Bu durum söylenirken nefes kontrolü ve temposunu doğru uygulama gereğini doğurmuştur. Ancak Azerbaycan Millî Marşı'nın bestesi bu şiir için bestelendiğinden bu tip tartışmaları barındırmamaktadır.

Bu araştırma ile ilgili yapılan literatür taramasında Azerbaycan Millî Marşı üzerine Türkiye Türkçesi ile yazılmış sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, bu konu ile ilgili çalışmaların sayısının artması Türkçe literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır. Benzer şekilde diğer Türki Cumhuriyetlerin millî marşlarının ortaya çıkış hikâyeleri, edebî, millî, kültürel özellikleri gibi yönleri ile araştırılıp karşılaştırmaların yapıldığı araştırmalar, ortak değerler, kültür gibi unsurlar açısından farkındalık yaratacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmadov, H. (2020). Ahmet Cevat'ın Bayrakla İlgili Şiirleri. *Turan-Sam*, 12(48), 358-361.
- Ahundzade, Yılmaz (2008). Ahmed Cevad - Stalin' in Mirası - Azerbaycan' ın En Büyük Aydınlarının Yok Edilmesi. Çeviren: Ali Erol. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8 (1). 189-195.
- Alev, K. (2014). "İstiklâl Marşı"nın Kültürel Kodları ve Metinlerarası İlişkiler. *Fsm İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 0 (3), 11-25. Doi: 10.16947/Fsmiad.39910
- Aytaş, G. (2021). Türk Milletinin Ruhundan Kopan Ses İstiklal Marşı. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad), Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 115-126.
- Baldane, O. (2014). Telmih Sanatının & Acirc;Sim'da İşlevsel Kullanımları Üzerine . Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2014 (4), 128-137. Doi: 10.18493/Kmusekad.39974
- Cusack, I. (2008). From Revolution to Reflection The National Anthems of The New Lusophone Worlds. *Luso-Brazilian Review*, 45(2), 45-67.
- Çetin, N. (2014). İstiklâl Marşı'mızı Anlamak. *Türkoloji Dergisi*, 21(2), 2-69.
- Demir, M. (2009). Batı 'Metafor'u ve Doğu 'İstiare'sinin Mukayeseli Olarak İncelenmesi. *Türkbilig*, (18), 64-90.
- Doğan, Y., & Alkayış, M. F. (2021). İstiklal Marşı'nın Kabulünün 100. Yılında Türk Milli Marşlarının Dil ve Ortak Değerler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 518-543.
- Duymaz, R. (2008). Millî Mücadele'miz ve İstiklal Marşımız (No. 52). 3f Yayınevi.
- Ekiz, D. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Günaydın, M. (2019). Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan'da Kimlik Politikaları, Avrasya İncelemeleri Dergisi, 8 (1) , 54-94 . Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/İuavid/İssue/46531/584153>
- Güneş, M. (2010). Bir Aruz Ustası Olarak Mehmet Akif Ersoy. Erdem, (58), 243-254.
- İşler, İ. (2021). Ulusal Düşünce ve Değer Dünyasına Dair Estetik Bir Sembol: İstiklâl Marşı. Turkish Academic Studies-Turas, 2(3), 63-81.
- Kandemir, K. & Torun, E. (2020). İstiklal Marşı'nın Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi. Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 4 (2) , 267-284. Doi: 10.38015/Sbyy.817014
- Karabulut, M. & Bulut, E. (2021). Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklal Marşı. Turkish Academic Studies - Turas, 2 (2) , 138-142. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Turas/İssue/63380/946752>
- Koçak, A. (2021). Büyük Ruhun Romanını Yazan Adam: Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşının Kültürel Kaynakları. Dil ve Edebiyat Araştırmaları, Mehmet Akif ve İstiklal Marşı, 139-162. Doi: 10.30767/Diledeara.1048662
- Kurban, E. (2020). Millî Edebiyat Akımı'nın Azerbaycanlı Şair Ahmed Cevad Şiirine Etkisi. Journal of International Eastern European Studies, 2 (2) , 484-504. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Jiees/İssue/58859/832513>
- Mayo-Harp, M. I. (2002). National Anthems And Identities: The Role Of National Anthems in The Formation Process of National Identities (Pp. 0350-0350). National Library of Canada= Biblioth que Nationale Du Canada, Ottawa.
- Memmedli, A. (2010). Ehmed Cavad ve Türkiye. Bak : Elm ve Tahsil.
- Musaoğlu, M.& Kirişçioğlu, F. (2013). Türk Cumhuriyetlerinin Milli Marşları: Açıklamalar, Metinler, Aktarmalar ve Tercümeler. Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası - T rkolojiya, Beynelhalk Elmi Jurnal, (2), 28-50.
- Musaoğlu, M. & Kirişçioğlu, F. (2014). Türk Cumhuriyetleri Millî Marşlarının Kavramsal, Semiyotik ve Lengüistik Tahliline Dair Deneme. Azerbaycan Millî Elmler Akademiyası - T rkolojiya, Beynelhalk Elmi Jurnal, 1(1), 21-34.
- Oba, E.,  zt rk, D., & Gürbüz, H. (2014). Millî Mücadele Döneminde Mehmet Akif ve İslamcılık. Electronic Turkish Studies, 9(12). Parlatır, İ. İstiklâl Marşı  zerine Bir Tahlil Denemesi. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad), (35/ zel Sayı), 53-65.
- Sağer, T. (2010). İstiklal Marşı Besteleri. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (5), 214-226.Sayı,  . Hangi  ılgın Bana Zincir Vuracakmış? şaşarım!
- Sonsel,  . B. & Bilgin, S. (2019).  n Elemeyi Geçen İstiklal Marşı Bestelerinin Müzik Eđitimi Açıısından İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39 (3) , 1827-1850. Retrieved From

<https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Gefad/Issue/50907/5962970.20427/Turkiyat.1019342>

Şerifova, V. (2021). Azerbaycan'ın Uluslararası Kültür İlişkilerinin Önemli Bir Aracı Olarak Kültürler Arası Diyalog. *Turan-Sam*, 13 (49), 128-135.

Tepebaşılı, F. (2005). Kullanımlık Metin Türü Olarak Ulusal Marş Kavramı ve İşlevleri. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (17), 383-393.

Tepeli, Y. & Börekçi, M. (2019). Kullanımlık Metin Oluşturmada Eş Biçimlilikten / Adlıktan ve Çok Anlamlılıktan Yararlanma. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, İmkân 0 (66) , 261-280. Doi: 10.14222/Turkiyat4218

Yener, S., & Duran, H. (2010). Avrupa Birliği Ülkelerinin Ulusal Marşlarının Sosyo-Kültürel ve Müzikâl Açından İncelenmesi. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (24), 185-206.

Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, İ. M. (2021). Azerbaycan Millî Şairi Ahmet Cevat'ın Şiirlerinde Türkiye. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 10(1), 179-191.

Yılmaz, S., (2021). İstiklâl Marşı'nın Tahlili ve Diğer Devlet Marşlarıyla Mukayesesi. Ulusal Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu Bildiri Kitabı, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınları, Yiğitoğlu, Ö. Ü. M., & Özcan, M. S. Editör/Editor, 9-20.

Yücel, H. İ. (2021). İstiklal Marşı'nın İzini Safahat'ta Sürmek. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6(2), 391-408.

Zavotçu, G. (2017). İstiklâl Marşı'nın Temel Kavramları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 6(4), 2414-2434.

https://Tr.Wikipedia.Org/Wiki/Osmanl%C4%B1_D%C3%B6neminde_Padi%C5%9Fah_Mar%C5%9Flar%C4%B1 (Erişim Tarihi:20.05.2022)